

Fiatal jogtörténészek XVII. európai fóruma Maastrichtban

2011. április 13. és 17. között, az egységes Európa születésének helyszínén, a hollandiai Maastrichtban rendezte meg a Fiatal Jogtörténészek Egyesülete (Association of Young Legal Historians) éves konferenciáját, a Fiatal jogtörténészek XVII. európai fórumát (European Forum of Young Legal Historians).

A konferencia ideje témája – *European Traditions: integration or desintegration?* (Európai tradíciók: integráció vagy dezintegráció?) – illeszkedett a hely szelleméhez és a házigazda Maastrichti Egyetem fő kutatási profiljához. A konferencián két napon keresztül zajlottak az előadások; összesen 43 prezentációt hallhatott a közönség két, illetve három párhuzamos szekcióban. A rendezvény végén poszterszekcióban további kilenc kutató mutathatta be eredményeit. Az angol, német és francia nyelven elhangzott előadások felölelték a jogtörténeti kutatás szinte minden ágát, időbeli spektrumuk is nagyon széles volt. Egyben tanúi lehettünk annak, hogy a jogtörténet-tudomány vizsgálati területe bővülőben van, és művelői már nem kizárólagosan jogászok, számos történész, filológus, illetve szociológus is előadott az ez évi Fórumon.

Magyarországot a rendezvényen öt fiatal kutató képviselte, Bathó Gábor (Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola) előadásában az európai integráció egyik legfontosabb alapelvét, a szubszidiaritást vizsgálta történeti szempontból, Frey Dóra (MTA–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport) a kettős adóztatás elkerülését szolgáló jogi megoldásokat mutatta be a 19. századi és mai megoldásokat összehasonlítva, Komáromi László (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) a népszuverenitás és a közvetlen demokrácia európai hagyományait elemezte, Nótári Tamás (Károli Gáspár Református Egyetem) a jogi transzfer jelenségét vizsgálta a Lex Baiuvariorum magyarországi hatása kapcsán, Bathó Szilvia (Szegedi Tudományegyetem) pedig poszteren mutatta be kutatási eredményeit a 18–19. század fordulójának magyar büntetőjogáról.

A konferencia 23 európai és Európán kívüli országból érkezett, több mint hetven résztvevővel, színvonalas előadásokkal és vitákkal bizonyította, hogy a jogtörténet-tudomány nem veszít teret, épp ellenkezőleg, mind tematikáját, mind művelőinek körét tekintve kibővül – az évente megrendezésre kerülő Fórum pedig fontos keretet teremt a már nem feltétlenül azonos tudományos és módszertani háttérű fiatal kutatók számára egymás eredményeinek megismerésére és megvitatására. Szerencsére a folytatás sem marad el, a Fiatal Jogtörténészek Egyesületének közgyűlése úgy döntött, 2012 tavaszán Bécs adhat otthon a 18. éves Fórumnak.

Frey Dóra

In memoriam –
Hegedűs Antal történész és lelkész

Dr. Hegedűs Antal (1928–2010) emlékére

2010 decemberében egyik legkiválóbb délvidéki történészünk, lelkészünk távozott el közülünk, aki művével, emberi magtartásával fizikai eltávozásán túl is, munkáival, hagyatékával, tartósan velünk marad.

Hegedűs Antal 1928-ban született Bajmokon. A gimnáziumot 1947-ben Kalocsán fejezte be. 1955-ben Budapesten a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen doktorált teológiából és egyháztörténetből. 1980-ban az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Történettudományi Tanszékén szerzett második doktorátust a délvidéki megyékre vonatkozó alapos és pontos, levéltári adatokon nyugvó, objektív népességstatisztikai, történeti munkájával.

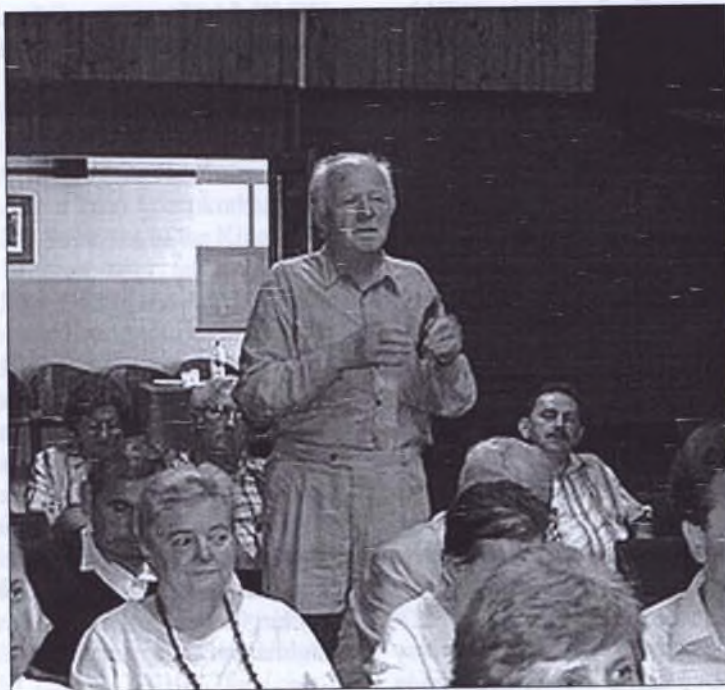
1943-tól 1970-ig Magyarországon élt. 1951 októberében Szegeden szentelték pappá, 1969-ig lelképásztor volt a Kalocsa–Bácsi Főegyházmegyéhez tartozó Tázlaron és Hercegszántón, a biblikum tanára a szegedi Hittudományi Főiskolán. 1970-ben visszatért Jugoszláviába. 1975-ben laicizáltatta magát, megnősült, két gyermeke és három unokája született. [Hegedűs Antal hosszú, súlyos betegség után, 2010. december 15-ére virradó éjszaka hunyt el. – A szerk.]

A Humboldt-ösztöndíj méltán tette lehetővé németországi kutatásait. Mélyenszántóan foglalkozott a középkori és polgári kori bácskai és bánági népélettel, kutatta a jobbágyleveleket is. Húsz évig a Vajdasági Levéltárban dolgozott, s tudományos munkatársa volt az Újvidéki Egyetem Történelemtudományi Intézetének. Teológiai és történettudományi munkái magyar, szerb és német nyelven jelentek meg.

Önálló kötetei közül említésre méltó: *Népélet és jogalkotás a középkori Újvidéken* (Újvidék, Fórum, 1983); *Bácskai és Bánáti jobbágylevelek* (Újvidék, Fórum, 1984); *Agrarni odnosi u Torontalskoj zupaniji* (Újvidék, Matica Srpska, 1989); *Északbácskai magyar cserkészlet. Az újrainszertelés évei 1993–2006* (Szabadka, 2007); *Patachich*

Gábor kalocsai érsek élete és restaurációs tevékenysége (Budapest–Kalocsa, 2010). Társszerzői munkái közül kiemelhetők az alábbi kiadványok: *Az egészség szolgálatában* (Újvidék, Fórum, 1990); *Demografska i agrarna statistika Vojvodine 1780–1867* (Novi Sad, 1993); *A II. világháború áldozatainak szabadkai névsora* (Szabadka, 2003).

Tagja volt a Vajdasági Magyar Tudományos Társaságnak, amelynek tudományos tanácskozásaihoz figyelmet keltő tanulmányaival rendszeresen hozzájárult; ezek közül külön említést érdemel Patachich Gábornak szentelt dolgozata. Tanulmányában többek között azt is hangsúlyozta, hogy az olykor súlyos sűrűlódások, konfliktusok és különböző történelemfelfogások ellenére példaértékű történelmi mintái is voltak a magyarok és a szerbek egymást kölcsönösen tiszteletben tartó magatartásának. Tagja volt a szabadkai Magyarországtudományos Társaságnak is.

Hegedűs Antal felszólal egy 2009-es konferencián

Sohasem felejttem el: egy kritikus időszakban, a múlt század végén kialakuló balkáni vérzivataros időkben, valamikor a kilencvenes évek közepén Jovan Nenad cár szabadkai szobrának felállítására előttről folytatottunk eszmecsereket. Egyetértő beszélgetésünk arról szólt, hogy e senki által el nem ismert, önhatalmú császár 10 000 szerb szabadcsapatos, török által megbízott csatlós sereg parancsnoka volt, aki Mohács után a megmaradt (magyar) lakosság körében pusztított. Antal Bátyám tudott erről. Figyelmét felhívtam a specifikus irodalomra: a *Magyar Jogi Lexikon* (a 19–20. század fordulóján jelent meg, hat kötetben) eme „császárra” és áldatlan tevékenységére vonatkozó enciklopédiai egységére. Nemcsak ennek alapján, de erre is figyelemmel, Antal Bátyám nagyon pontos, nem aktuálpolitikai, hanem tudományos szöveget jelentetett meg az újvidéki *Magyar Szóban*. Ebből az is közvetkezett, hogy az akkori szoborállító szerb tudományos és politikai közösségnek, szerb szempontból szemlélve is, igen kevés és főleg egyoldalú, téves ismeretei voltak erről a személyről. Ennek ellenére, sajnos, szobra ma is ott áll Szabadka főterén.

Hegedűs Antal jó ismerője volt az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetiségi viszonyainak. Pontos ismerete volt az osztrák császár és a magyar király által délvidéki szerbeknek adományozott hét privilégiumról (Leopoldiánusi Aktusok). Azt is tudta, hogy az 1848. évi forradalommal miért szegült szembe a délvidéki szerbek egy része. Ugyanis ők úgy gondolták, hogy e forradalom megszünte-

ti korábban szerzett privilégiumaikat. Ennél fogva a Szerb Vajdaság és a Temesi Bánság gondolatát támogatták, császári és nem királyi apelláta alapján. A Császár ezt valóban – ideiglenesen, 1849–1853 között – jóváhagyta, a Király pedig egy ideig hallgatott. A Császár, utólagos tapasztalat alapján, fontolóra vette a problémát. Ugyanis a szerbek által képviselt Szerb Vajdaság koncepciója hat délvidéki me-

gyében abszolút szerb hatalmat követelt (a magyar polgári forradalom császárhű háttámadásának jutalmáért). Éppenséggel Hegedűs Antal kutatásaiból tudjuk, hogy az akkori hat délvidéki megyében a szerbek népességaránya az egynegyedert alig érte el, miközben ezekben a megyékben nálunknál nagyobb lélekszámúak voltak a magyarok, németek és vallachok. Vallási megoszlás szerint pedig a katolikusok, reformátusok – nemzetiségre való tekintet nélkül – enyhe többségben voltak az ortodox vallású (román és szerb) közösségekhez viszonyítva. Ennél

fogva a nemzetiségi összetétel tartósan nemigen engedte meg, hogy a szerbek a délvidéki megyékben abszolút és kizárólagos szerb vajda-hatalommal rendelkezzenek. A kizárólagosság következményeit rövidesen megelégette a perszonáluniós osztrák császár és magyar király is, s rendelettel szüntette meg e fegyveres típusú hatalomgyakorlást, majd magyar követelésre 1861-ben jóváhagyta a Magyar Országbírói Értekezlet megtartását, amelynek alapvető döntése, többek között, áttételesen az volt, hogy mint az akkori ország teljes területén, így a Délvidéken is, fokozottabban kell helyt adni a civil hatalomnak, szemben az addigi katonáival. Ez 1872–1885 között a délvidéki megyékben meg is valósult, azaz megszűnt a Privilegizált Katonai Határőrvidék, és létrejött a civil jellegű megyei, járási és települési szintű helyi önkormányzat.

Hegedűs Antal egy másik tanulmánya a délvidéki privilegizált szerbekről szólt. Számára ismeretes volt, hogy az Arsenije Čarnojević szerb ortodox lelkész által vezetett kollektív átköltözés az akkoriban magyarlakta Délvidékre azért történt meg, mert a törökök üldözték a szerbeket, akár zsenge ellenállásuk folytán. Čarnojevićet és népét befogadták mint menekülteket. Sőt, jogosultságokat is nyertek: egyházi, tulajdoni és egyéb, pl. iskolai autonómiát. Amikor azonban Szerbia fokozatosan – nem annyira Szerbiának, mint Európának (Savoyai Eugen) köszönhetően – felszabadult a török járom alól, Hegedűs Antal tudományos véleménye szerint az lett volna várható, hogy

menekült népek visszaköltözik Szerbiába. Hegedűs Antal apodiktikusan (indoklás vagy magyarázat nélkül) megállapítja a tény, hogy nem ez történt.

Hegedűs Antal nagy tudású kutató, lelkes és a délvidéki magyarság sorsának rendkívüli ismerője volt. Ember-séges volt, rendkívüli teológiai tudással. Mélyenszántóan ismerte, átérezte és tudományosan pontosan értelmezte a délvidéki magyarság sorsát és sorskérdéseit. Tudományos munkáiban hozzájárult helytörténeti önismeretünkhöz. Tanulmányaiból, ha szó szerint nem is, de értelemszerűen kitűnik, hogy mi, délvidéki magyarok nem vagyunk be-költözöttek, hanem őshonosak, akiknek megyei, helyi oktatási, tudományos, kulturális és egyházi intézményei

voltak és vannak (néha indokolatlanul redukált módon). Habár a történelem fura fintora folytán, annál fogva, hogy országhatáron túli kisebbségbe kerültünk, olyan „végváriak” vagyunk, akik nem kevés európai történeti és aktuális tapasztalattal rendelkezünk.

A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság tagtársát, Hegedűs Antalt a vajdasági magyar társadalom-, népeség-, egyház- és kultúrtörténet egyik legkiemelkedőbb művelőjeként tiszteli, s tudományos, oktatási, kulturális és egyházi tevékenységének méltó tudományos tanácsko-zást fog szentelni.

Szalma József

HÍREK

- **2011. február 14-én**, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Dísztermében rendezte meg a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, valamint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság *A polgári magyar állam központosított közbiztonsági őrtestülete, a Magyar Királyi Csendőrség* című konferenciát. Előadók: Kőrössy Zoltán–Simon F. Nándor (A Magyar Királyi Csendőrség története kutatásának helyzete), Csapó Csaba (A csendőrség megszervezése), Szakály Sándor (A csendőrség újjászervezése), Suba János (Csendőr „alakulások” a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben, 1919–1921), Lóránt Csaba (A csendőrség a polgári állam szilárd támasza), Parádi József (Csendőrség és hírszerzés, 1892–1914), ifj. Kocsis Tibor Krisztián (A csendőrség titkosszolgálati tevékenysége, 1919–1945), Lakatos Roland (Ridegh [Camerle] Raymond és Olchváry-Milvius Attila munkássága), ifj. Kocsis Tibor (A szombathelyi csendőrképzés), Zeidler Sándor (A testület vezetőinek kitüntetései, 1919–1945), Csóka Ferenc (Csendőrség a minisztertanácsi jegyzőkönyvekben).
- **2011. február 15-én**, a Pécsi Tudományegyetem Rektori Tanácsstermében *Egyházi autonómia a 19. századi Magyarországon* címmel tartotta meg habilitációs tudományos, illetve a PTE ÁJK Molnár Kálmán előadóter-mében *A szabadságjogok érvényesülése a 19. századi Magyarországon az európai jogfejlődés tükrében* című tantermi előadását Herger Csabáné PhD, egyetemi docens. A Bírák Bizottság tagjai Meleg Csilla DSc, egyetemi tanár, Ádám Antal DSc, professor emeritus és Homoki-Nagy Mária PhD, habil. tanszékvezető egyetemi tanár voltak.
- **2011. február 17-én**, az Eötvös Loránd Tudományegye-tem Aula Magnájában, a Magyar Tudományos Akadé-mia – Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogtörténeti

Kutatócsoportja, a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztályának Jogtörténeti Albizottsága és a Magyar Jo-gász Egylet Jogtörténeti Szakosztálya szervezésében Zlinszky János professzor emeritus (PPKE JÁK), Ham-za Gábor tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE ÁJK), az MTA rendes tagja és Németh György tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE BTK) mutatta be a *Marcus Tul-lius Cicero összes perbeszédei* című könyvet, amelyet Nótári Tamás fordított, s ugyanő írta a kötet kísérő ta-nulmányát és jegyzeteit.

- **2011. február 18-án**, a Magyarországi Református Egyház Zsinati Épületében a Károli Gáspár Reformá-tus Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara tudományos konferenciát rendezett *Az alkotmányozás dilemmái* cím-mel. Schmitt Pál köztársasági elnöknek, a konferencia díszvendégének megnyitóját Szájer József, az Eu-rópai Parlament képviselője, az Európai Néppárt fra-kióvezető-helyettese (Gondolatok az alkotmányozás dilemmáiról), Pokol Béla, a KGRE professzora (A de-mokrácia és a jogállam az alkotmányozás vitáiban), Cservák Csaba, a KGRE egyetemi docense, a Köztársasági Elnöki Hivatal Jogi, Alkotmányossági és Közigaz-gatási Hivatalának vezetője (Az államfő a parlamentáris kormányformában), Stumpf István alkotmánybíró (Jog-államiság és alkotmányozás) és Kukorelli István, az ELTE professzora, volt alkotmánybíró (Hatalommeg-osztás és alkotmányozás) tartott előadást. A konferencia szünetében mutatták be Tóth J. Zoltán: *A halálbüntetés intézményének egyetemes és magyarországi története* című könyvét (Századvég Kiadó, Budapest, 2010).
- **2011. február 18-án**, a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán tartotta meg Pa-tyi András habilitációs tantermi (A közigazgatási eljárá-si törvény tárgyi hatálya mint alkotmányossági kérdés), illetve tudományos előadását (Közigazgatási bíraskodás és alkotmányosság Magyarországon). A Bírák Bizott-ság tagjai Bihari Mihály DSc, egyetemi tanár (elnök), Kiss László DSc, egyetemi tanár, alkotmánybíró, Torma